

№ 34 (26007)

РАСТАВЗИНАД

Газет цæуын райдыдта 1923 азы 14 мартыйы — газета издаётся с 14 марта 1923 года

2024 азы 28 февраль — æртхыраены мæйы 28 бон, æртыцæг

Аргъ 10 сомы

КАСУТ НОМЫРЫ:

- 2** ДЖЫЗÆЙЛАГ ЗИУУÆТТÆ
Цæмæй хæстонтæ мацы хуаг æййафой
- 3** НÆ ФЫДÆЛТЫ БÆСТÆ,
НÆ ФЫДÆЛТЫ ЗÆХХ
- 4** СПОРТИВОН ФИДИУÆГ
Хæгбысхæст

Фембæлд

Сæйрагдæр — Уæлахиз æфсæддон операцийы

РЦИ-Аланийы Сæргълаууæг Сергей МЕНЯЙЛО фембæлд сармагонд æфсæддон операцийы фæмард-уæвæг хæстонты бинонтимæ. Ныхас цыди социалон авналæнтыл, хæстонты хиуæттæм цы фарстатæ сæвæрд, уыдонæн бæлвырд дзуаппытæ райстой.

æмæ фæндæттæ. Сергей Меньяло сæм лæмбонæг байхуыста æмæ семæ сразы.

— Не 'ппæт хæрутæй дæр архайдзыстæм, цæ-

бон дæр — уыдон нæ Райгуырæн бæстæйы историы сыфтæ сты, иу та сæ кæны нæ фæлтæрты тырнылдзинад нæ бæстæ нацизмæй бахъахъæнын-

цавæр уавæрты фæмард, уыдæттæ. Уæлахизы фæстæ мах æнæмæнг сараздзыстæм цыртдзæвæн сæрмагонд æфсæддон операцийы æппæт фæмардуæвæг хæстонтæн, кæй зæгъын æй хæуы, сымæх фæндæттæ бахыңгæйæ. Сæйрагдæр — Уæлахизы æрцыдмæ бæхъæлмæ кæсын, — загъта Сергей Меньяло.

Фембæлды загъд уыди социалон æххуысады тыххæй. Цæгат Ирыстоны сæрмагонд æфсæддон операцийы архайджыты бинонтæн уый тыххæй алыхуызон социалон æххуысады фæрæстæтæ ис. Паддзахад сын цы мадзæлттæ снысан кодта, уыдон æххæст кæны фонд "Фыдыбæстæ хъахъæнджытæ", уым алы бинонтæм дæр фидаргонд ис сæрмагонд кусæг, кæццы афойнадыл лыг кæны, цы фарстатæ сæм сæвæрд, уыдон. Уый тыххæй фехуысын кодта РЦИ-Аланийы Сæргълаууæг æмæ Хицауады пресс-службæ.

ГАПБАТЫ Алетæ

æрдзырдтой алы фарстатыл, уымæ, сæрмагонд æфсæддон операцийы архайджыты нæмттæ сæнузон кæныны хуыддæгыл дæр, æмæ уый фæдыл загътой сæ хуыдытæ

мæй сæ ном мыггагмæ цæра. Дызæрдыггаг нæу, 9 Май куыд бæрæг кæнæм, афтæ тагъд рæстæджы кæй бæрæг кæндзыстæм сæрмагонд æфсæддон операцийы Уæлахизы

мæ. Ахуырад æмæ наукайы министрæдæн фæдзæхст æрцъудытæ мемориалон фæйнæджытæ байгом кæнын, хуамæ сыл фыст уа, хæстон цы хъайтардзинад равдыста,

Парламентæй

Дзæуджыхъæу кæнгзæн рæсузъггæр, йæ цæргжыты уавæртæ ма — ногжы хуызгæр

Уыд Республикæ Цæгат Ирыстон-Аланийы æвдæм равæрст Парламенты дыууын дыккагæм æмбырд. Амыдта йæ Парламенты Сæрдар ТУСКЪАТЫ Таймураз.

"Сидзæртæн кæнæ æнæ ныйбарджыты æвдждæд базæуæгтæ дæттын тыххæй" Республикæ Цæгат Ирыстон-Аланийы законмæ ивддзинæдтæ бахæссыны законны проект Парламенты йæм æркæсынмæ бацæттæ кодта РЦИ-Аланийы Сæргълаууæг. Уый фæдыл ныхас кодта фæллой æмæ социалон рæзты министр **Айдарты Алинæ**. Законны проект уæрæхдæр кæны, амынд сывæллæтты кырдтæн цæрæнуæттæ дæттын бартæ. Ныхас, фыццаджыдæр цæуы, 23 азы кæуыл сæххæст, афтæмæй цæрæнуат кæмæ нæма ис, йæхæдгæг ныйбарæг чы ссис æмæ æнахъом сывæллон чы хæссы, ипотекæ чы фиды кæнæ, сæрмагонд æфсæддон операцийы архайæг чы у, уыдоныл.

кодта Дзæуджыхъæуы бинонтæн хиуынаффайады администрацийы сæргълаууæг **Милдзыхты Вячеслав**. Куыд загъта, афтæмæй администрацийы куысты сæйраг нысан у дзæуджыхъæуы кæнын æмæ, сæ 'рвылбонны царды цы фарстатæ æвæзæры, уыдон лыг кæнын. Горæты бюджетыл ныхас кæнгæйæ, Милдзыхты-Фырт бафиппайдта, 2023 азы бюджет йæ æфтиæгтæ кæй сæххæст кодта 8,1 миллиард сомæй. Горæты хицау бæстон æрныхас кодта, арæстатон организациатæ цы куыстытæ сæххæст кодтой, уыдоны гуырахстыл, горæты цæуæг маршрутрон транспорты куыстыл, машинæтæн лæууæн бинонтæ аразыны æмæ гæндæр фарстатыл. Куыд загъта, афтæмæй транспорты фарста банывъл кæнынæн

æмæ "Æдас æмæ хæрæхæд автомобилон фæндæгтæ". Фыццаг проекты фæлгæты нывългонд æрцыд 19 æхсæнадон фæзуаты. Бинæттон бюджеты хардзæй та æнцоннават уавæртæ арæст æрцыд 45 бирæфатерон хæдзæртты кæрттытæ. Дыккаг проекты фæлгæты арæст æрцыд горæты фæндæгты 25 хайы. Иннæтæ цæттæ уыдзысты ацы азы фыццаг кварталы кæронмæ.

Фарстайы фæдыл æм-доклад скодта Парламенты законæвæрынады, законнад æмæ бинæттон хиуынаффайады комитеты сæрдар **Черчесты Аслан**. Цæрæнуæттæ Дзæуджыхъæуы æгæр зынарæг кæй систы, горæты уынгтæй бирæтæ нырма нывълхуаг кæй сты, машинæтæн лæууæн бинæттæ аразын ногжы фылдæр кæй хæуы — ацы æмæ гæндæр фарстатæ æмæ филиппинæттæ уыд депутатæ **Дудайты Черменмæ**, **Дыдарты Сосланмæ**, **Ел-**

Фарстайы фæдыл æм-доклад скодта Парламенты социалон политикæйы, æнæниздзинад хъахъæнынæд æмæ ветеранты хуыддæгты фæдыл комитеты сæрдар **Реуазты Ларисæ**. Документæ фыццаг бакасты æркæсынны фæстæ депутатæ сфидар кодтой законны проект.

Дыккаг бакасты депутатæ сфидар кодтой, сывæллæтты фæлладуагъды, сæ 'нæниздзинад хуыздæр кæнынны, рæстæгмæйны куысты бинæттæ сын аразыны, стæй бирæфатерон хæдзæртты биндурон цалцæджы кæбазы регоператоры бартæ нывългæнæг республикон законтæн. Ныхас сыл кодтой Парламенты профилон комитетты сæрдæртæ **Остыаты Георги** æмæ **Еленæ Князевæ**.

ивд æрцæудзысты 18 муниципалон маршруты, 14 та бынтондæр нал уыдзæн. Горæты администраци балхæдта 28 ног автобусы, стæй ма 32 автобусы балхæндзысты хæстæгдæр рæстæг. 2024 азы Дзæуджыхъæуы центры аразын райдайдысты, машинæтæн 600 бинаты кæм уыдзæн, бирæуæладзыгон ахæм лæууæн бинат.

Уæрæсейы Федерацийы Президенты уынаффайæ ивгъуыд аз акционерон æхсæнад "ДОМ.РФ" бацæттæ кодта горæт Дзæуджыхъæуы стратегцион рæзты мастер-план. Уырæдæм хаст æрцыд горæты хæдзарæд райрæзын кæнынмæ баст 138 проекты, 25 дзы сты сæйрагдæртæ.

Ивгъуыд аз Дзæуджыхъæуы бинæттон хиуынаффайады администраци æххæст кодта дыууæ национ проекты: "Цæрæнуæттæ æмæ горæты алыварс"

"2023 азы муниципалон сконд Дзæуджыхъæуы социалон-экономикон рæзты тыххæй" æмбырды раныхас

ДЕДЕГКАТЫ Зæлинæ

Бастдзинæдтæ

Сомих æмæ Туркмæ — нæ продукци

Цæгат Ирыстон ацы азы райдайæнæй мæнуау глютен æмæ цъата 700 тоннæйы бæрц арывста Сомих æмæ Туркмæ.

Цæгат Кавказы регионты 'хсæн "Россельхознадзор" -ы управлени куыд хуысын кæны, афтæмæй 2024 азы февралы Туркмæ аластой мæнæуы глютены 80 тоннæйы.

Фарон, уыцы æм г'уы димæ абаргæйæ, глютен æрвыст товарты 'хсæн нæ уыд, фæлæ азмæ республикæ Туркмæ арывста продукты 1040 тоннæйы.

Сомихæ дæр мæнæуы цъата æрвыст цæуы æнæкæуылымпытæй. Ацы аз арывстой 718,8 тоннæйы, фарон уыцы æмгъуыдмæ — 760 тоннæйы.

"Основа"

Хицауадæй

Бæрнон цæстæнгас

Цæгат Ирыстоны Хъæуон хæдзарæд министры фыццаг хæдывæгæй ног æмгъуыдмæ снысан кодтой **МЕХЪИТЫ Алены**. Бæрнон бинаты кусдæн 2027 азы мартгъимæ.

Кадрты фарстайæ райдыдта РЦИ-Аланийы Хицауады радон æмбырд. Амыдта йæ йæ Сæрдар **Дзанайты Барис**.

Министратды æмæ ведомствæты разамонджытæ ныхас кодтой нæ республикæйы социалон-экономикон фарстатыл.

РЦИ-Аланийы хъæуон хæдзарæд министр **Кусраты Алан** æрлæууыд кæбазы лыггæйнаг фарстатыл. Комкоммæ та — хæрзымггаг фосдарынады райрæстæн 2024 азы цы конд цæудзæн, хæдзарæдты разамонджытæн цавæр æххуыс уыдзæн, уыыл. Куыд загъта, афтæмæй хæрзымггаг стуртæ, уымæ дуггæ хуыцытæ дарыңц æртæ хæдзарæд, — ко-оперативтæ "Де-Густо", "Ерылдон" æмæ "Харес". Дарддæр

дæр алыварсыг æххуыс гранты хуызы уыдзæн бинонты фермæтæн æмæ хъæуон-хæдзарæдон кооперативтæн.

Паддзахадон федералон программæ "Хъæуон фæзуæтты райрæст" -мæ гæсгæ хæрз-вадатдæр кæндзысты хæуæгтæ. Сывæллæтты фæлладуаг-дзæн рæстæг цæмæй æдас æмæ зæрдæмæдзæугæ рауайа, уыыл рагагъоммæ кусыңц РЦИ-Аланийы Фæллой æмæ социалон рæзты министрæд.

— Кæд ивгъуыд аз лагерты сæ рæстæг арывстой 36 мин сывæллоны, уæд ацы аз та 4 мин сабийæ фылдæрæн уыдзæн ахæм фадат. Ивгъуыд рæстæгæмæ абаргæйæ, 20 милуан сомы фылдæр дигхонд уыдзæн сывæллæтты фæлладуадзæн рæстæгæн, — фе-

хуысын кодта фæллой æмæ социалон рæзты министр **Айдарты Алинæ**.

Профилон ведомствæты минæвæрттæ рæгъмæ рахастой республикон бюджеты, национ-культурон райрæзты, паддза-хадон исбонады, хъалонты, зынгирвæзтæй бахъахъæнын æмæ гæндæр фарстатæ.

РЦИ-Аланийы æнæниздзинæд хъахъæнынæды министр **Тебиаты Сосланы** ныхасмæ гæсгæ, сфидар кæнын хæуы, хойрадджы продукттæ иумæ-йæгæй чы рынчындæттæм лас-дзысты, уыдоны номхыгъд.

Хицауады уæнгтæ ма æрдзырдтой гæндæр вазыгджын фарстатыл. Æмбырдæй хатдзæгтæ скæнгæйæ, Дзанайты Барис кодтой фæнынсан кодта, афтæмæй размæ æвæрд хæстæ æххæст кæнгæйæ, алчидæр йæ бæрнондзинад хуамæ æмбара.

ГУГКАТЫ Жаннæ

Конкурс

Гранттæ рамбылдтой

Республикæйы Фæсивæды хуыддæгты комитет куыд хуысын кæны, афтæмæй æрвыл-азон конкурс "Росмолодёжь". Гранты"-мæ бæлæвæрдтой къорд проекты.

Афтæ зæгъын ис, æмæ дзы 10 проекты систы уæлахиз-дзаутæ. Уымæ сты алы номин-ациатæ, зæгъæм, "Будь здо-ров", "Помни", "Открывая страну" æмæ гæндæртæ. Цæ-мæй проекттæ царды банты-сой, уый тыххæй сын радих кодтой 4 милуан сомы.

Конкурсы жюри Цæгат Иры-стонæй æркат 22 проектмæ. Конкурс конд æрцæуы федера-лон фæсивæдон агентады фæрцы. Сæ бон дзы бацар-хайын у 14 азæй 35 азы онг уæрæсейаг граждæнтæн. Про-ектты хицæуттæ сæ царды уадздысты 2024 азы майæ 2025 азы апрелмæ.

"15-æм регион"

Нысантæ

Былгæрæттæ фидар кæнын

Бехъаны цады ауазены æнцой æмæ шлюзты нывългæнæнтæ биндуронæй цалцæг кæнынмæ бавналдзысты апрелы. Куыд загътын, афтæмæй цалцæджы тыххæй хуыддæгтæ сберæг сты 2022 азы.

Уæд ауазены æнцойы иу хай ратыдта æмæ республикæйы /Ердзон ведом-ствæйы куджыты бахуыд суткæты дæр-

гъы уавæр нывъл кæнын. Бехъаны цадей уæлдай ма Терчы былгæрæттæ сцалцæг кæндзысты. Уый руаджы Беслæнмæ ивылд дæттæ нæ хæццæ кæндзысты.

Куыст цæуы Урсдоны æмæ Фыййагдо-ны цæугæдæтты былгæрæттыл дæр. Хуамæ æппæт хуыддæгтæ саразон афойнадыл æмæ хæрзхæдæй.

"Основа"

Дзырды фарн

...æвзаг фарнкæй кæрдагдæр,
гæхсæры кæрццæй рæвдзæр,
топпы фатæй растдæр.

БРЫТЪИДЖЫ Елбыздыхъо

Евзæрстытæ

ВСЕ НА ВЫБОРЫ ПРЕЗИДЕНТА!

НАБЛЮДЕНИЕ НА ВЫБОРАХ — КТО, КАК И ЗАЧЕМ

Институт наблюдателей — гарант прозрачности и честности выборов. Наблюдатели присутствуют на избирательных участках от лица кандидатов, партий, общественных палат.

КТО МОЖЕТ СТАТЬ НАБЛЮДАТЕЛЕМ?

Наблюдателем может стать гражданин Российской Федерации, обладающий активным избирательным правом. Наблюдателями не могут быть выборные должностные лица, депутаты, высшие должностные лица субъектов РФ, лица, находящиеся в их непосредственном подчинении, судьи, прокуроры, члены избирательных комиссий с правом решающего голоса.

2023 | 180 ТЫСЯЧ НАБЛЮДАТЕЛЕЙ | осуществляли наблюдение в единый день голосования

18 | 83 | возраст самого молодого наблюдателя | возраст самого пожилого наблюдателя

Председатель ЦИК России Элла Памфилова

КАК СТАТЬ НАБЛЮДАТЕЛЕМ?

Желающим наблюдать за голосованием нужно получить направление наблюдателя. Назначить наблюдателя и выдать направление могут: зарегистрированный кандидат или его доверенное лицо, политическая партия, выдвинувшая зарегистрированного кандидата, Общественная палата РФ и региональные общественные палаты.

Кандидат, его доверенное лицо, политическая партия или общественные палаты не позднее 11 марта представляют список назначенных наблюдателей в территориальную избирательную комиссию. На участок наблюдатель приходит с направлением и паспортом.

ЧТО МОГУТ ДЕЛАТЬ НАБЛЮДАТЕЛИ НА ВЫБОРАХ

- Знакомиться со списками избирателей
Производить фото- или видеосъемку происходящего на участке с того места, которое определено председателем участковой избирательной комиссии (предварительно уведомив об этом председателя, его заместителя или секретаря избирательной комиссии)
Присутствовать при проведении голосования на дому
Наблюдать за выдачей бюллетеней
Наблюдать за подсчетом голосов на участке, составлением протокола об итогах голосования
Наблюдатель по желанию может получить в избирательной комиссии копии протокола.

ЧТО ЗАПРЕЩЕНО НАБЛЮДАТЕЛЯМ?

Наблюдатели не вправе агитировать, выдавать избирательные бюллетени, расписываться за избирателя, заполнять за избирателя избирательный бюллетень, совершать действия, нарушающие тайну голосования, препятствовать работе избирательной комиссии.

МЕЖДУНАРОДНОЕ НАБЛЮДЕНИЕ

ЦИК России традиционно приглашает наблюдать за подготовкой и проведением выборов в стране, а также аккредитует международных экспертов.

1513 ИНОСТРАННЫХ НАБЛЮДАТЕЛЕЙ из 115 государств присутствовали на выборах Президента России в 2018 году

БОЛЕЕ 40 СОГЛАШЕНИЙ о сотрудничестве и обмене правовой информацией с зарубежными коллегами заключила ЦИК России

ВМЕСТЕ МЫ СИЛА — ГОЛОСУЕМ ЗА РОССИЮ!

8 800 200-00-20

Джызæйлаг зиууæттæ

Цæмæй хæстонтæ мацы хъуаз æййафой

"Алчыдæр фронтан", — зæгъгæ, Фыдыбæстæйы Стыр хæст куы цыд, уæд фронтан æххуыс кодтой заводты кусджытæ, колхозонтæ. Адамы нудзинады фæрцы нæ къухы бафтыд Уæлахиз!

Ныридагæн уал хæстонтæн арвыстой 18 хъызы. Бийынц æй цалдæр хуызы хуымæттæй, зымæдæр ма сæм бафтыд урс, уалдзæгæмæ та сыл æфтаудзысты кæрдæгхуыз уадздзæгтæ. Уыдон дæр сæхæдæг лыг кæнынц хуыбыл. Цæмæй куыст æнæкæуылмпыйæ цæуа, уымæ Агъаты Рæганæ æдзых иæ цæст дары.

быр рæстæгмæ Азæмæттæ иæ берцæтæ фæхæццæ сты, — зæгъы Цъгойты Светланæ. Сæрмагонд æфсæддон операций архайынц сæ хуымылгæнинæгты ныйарджытæ, сæ раугъдонтæ æмæ джызæйлаг лæппутæ. Хицæн дзы никкæй кæнынц. Хъыгагæн, се "хæсн ис, чи фæмард, ахæмтæ. Сæ кой кæн

Фæсфронты æххуыс къаддæр ныфс æмæ пайда нæ хæссы, абон Донбассы зæххыл сабыр-дзинадыл чи тох кæны, уыцы хæстонтæн. "Своих не бросаем!", — ацы сидт Ирыстоны цæрджытæ сæ зæрдæтæм тынг хæстæг айстой. Сæрмагонд æфсæддон операци куы райдыдта, уæдæй нырмæ гуманитарон æххуыс æрвитынц хъæутæ, куыстæ уæтгæтæ, хицæн адаймæгтæ: уæлæдæрæс, къуымбил цындатæ, сойын цырагътæ, хостæ æмæ бæттæн æрмæг, суанг ма хæдзарон цæхджынтæ, чырытæ, — нæ хæстонты зæрдæтæ чи бакъарм кæна, ахæм хъæугæ æмæ æхсызгон лæвæрттæ. Хæстонтæн сæ царды уавæртæ чысыл фæрæгдæр кæнынгæн æрæджы Джызæлы Бæройн-фырты номыл санаторон скъола-интернат йæхи хардзæй æмæ ныйарджыты æххуысæй балхæдта генератортæ. Бынатмæ сæ фæхæццæ кодтой 58-æм æфсады миновæрттæ, уыдонимæ та сын бастдинад ис Татьяна Днепровакыйы фæрцы. Абон уый у, Фыдыбæстæйы сæраппонд чи фæмард, уыдонны номыл æхсæнадон организациы республикон хайады сæрдар. Ахуыргæнæг Дадиянты Нелæ йемæ куы базонгæ ис, уæдæй абонмæ Татьянæ скъолайæн æххуыс кæны сæ патриотон куысты. Санаторон скъолайы ахуыргæнджытæ, сæ сæргызы — директор Цъгойты Светланæ, сæ тытгæ бану кодтой æмæ бавнæлдтой нырмæхæсн хыстæ бийынмæ. Уыдон тынг æхсызгон хъæуынц нæ хæстонты, хорз æххуыс сты сæ æдасдзинадæн, акъопытæ, танчытæ нырмæхæсн зымæг, цæмæй сæ дронтæ ма уыной. Уавæр æмбаргæйæ, сылгоймæгтæ сæ уæгъд рæстæгæй пайда кæнынц уоркты "хæсн, уæдæ каникулты æмæ уæлæфæн бонты дæр тындзынц сколамæ, æмæ та бавнæлынц сæ куыстæм. Хыз бийынгæн кæд уæлдæр ахуырад исын нæ хъæуы, уæд-

дæр хъæуы къухты арæхстдинад, стæй схемæмæ гæсгæ бийын, уымæн та хъæуы рæстæг. Хызбийджыты Дзæбысаты Гæлины, Хылагыты Зитæ, Касаты Фатимæ, Бæрæзгаты Мирæйы байгæфтам станочны уæлхуыс кугæйæ. Се "нуылдты змæлдты цæст нæ хæсц. Дзæбысаты Гæлины æмæ æз дæр афæлвæрдтон хыз бийын æмæ махиуыл банкæрдтон, ацы куыст стыр арæхстдинад æмæ кæрцхуыс уавæн кæй домæ. Уымæн æмæ лентæйы цыд схемæйæ куы фæиппæрд уа, уæд æй хъæуы райхалын кæд та иæ фæстæмæ ногæй бийын. Фыццаг хыз сылгоймæгтæ бийдой дуууæ къуырийы, фæлæз иуды куы фæцалх сты, уæд дуууæ бонмæ дæр абийынц 4x7 метры.

Сылгоймæгтæ сæ куыстæй тынг рæзы сты, телеуынады хызæй æмбæрттæ акъопытæ æмæ техникæ куы фæнынц, уæд дзы, кæд мах къухвæллой дæр ис, зæгъгæ, бацин кæнынц. — Арæх Интернетты хызæгæй дæр райсæм информаци, чи цы хуыз у, æмæ сæм нæ бон цæмæй у, уæдæй. Æмæ та уæд нæхæдæг дæр амбырд кæнæм фæрæзтæ, нæ ахуырдауты ныйарджытæ дæр нæм фæкæсынц. Уыдонæн мæ фæнды уæлдæй арфæ ракæнын. Æххуысæмæ куы фæсидæм, уæд мæ кусæнуаты куы бакæнæн дæр нæл вæййы, суанг цæхджыны онг æрбакæсынц. Скъолайы рауагъдон Дзæуцаты Азæмæты къахыдарæс хъæуы, уый куы базыдой, уæд æхца амбырд кодтой æмæ цы-

гæйæ, Светланæ иæ цæссыгтæ нæ баурæдта. Скъолайы æдзæрд рауагъдонны номыл сарæзтой номарæн фæйнæг... Сылгоймæгты фарсæмæ ацы хъæугæ куысты æрбалæуынц Джызæлы фæсивæд, æхсæнадон змæлд "Ирон зиу"-æй, Сланты Ибрагим, Дзуцаты Алан æмæ иннæтæ. Уыдон бынатмæ фæхæццæ кæнынц скъолайы номæй гуманитарон æххуыс. Вазыгджын хæс сæхимæ æлпæлынæн æмæ хæрзиджыты тытхæй кæй нæ райстой, уый бæлвырдæй ис зæгъгæ. Ацы хæлппæрæис цæуы зæрдæйæ æмæ нæ бæстæимæ иудзинадæй.

МАМИАТЫ Лолитæ

Статистикæ

Республикæ Цæгат Ирыстон-Аланийы социалон-экономикон уавæр 2023 азы январ-ноябры

2023 азы январ-ноябры куыстуæтты зилдхы (хи куыстуæтты уагъд æвгæд товарты, хи хъарутæй æххæстгонд куыстытæ æмæ лæггæдты аргъ, стæй æндæр рæтты æлхæд товартæ уæй кæнынæй ист æфтиаг) бæрц рауад 197709,1 милуан сомы, ома, 2022 азы январ-ноябрымæ абаргæйæ, архайæг æргътæй нымæйгæйæ, 125,6%.

2022 азы январ-ноябрымæ абаргæйæ, 2023 азы январ-ноябры промышленнон куыстады индекс рауад 110,4%.

Хуыры, лыстæг хуыр æмæ долomite рауагъд кæй фæфылдæр, уый фæрцы пайдайæг къахинæгты амалкæнынады индекс рауад 102,9%.

Къалбас — (сывæллæтты хойраг нымæйгæйæ) 25,7%, дзидзайæ конд хойраг — 1,8%, æхсыр (хомæй фæстæмæ) — 6,9%, цыхытæ — 0,2%, къæдор — 12,1%, туаг æхсырæй конд хойраг — 14,3%, сæлдæджытæ 2,0 хатты, дæргъвæтин рæстæг кæй нæ дарынц, ахæм дзул æмæ гуылтæ — 4,8%, дæргъвæтин рæстæг кæй нæ дарынц, ахæм адджинæгтæ — 5,0%, бæгæны — 15,2%, сугæртæ æмæ газджын дон — 28,0%, уæнг-роггæнæн нозт — 8,4%, æвдзин бæрцæуæтгæ — 18,0%, къæйтæ, сыфтæ, стæй полимерон пленкæтæ æмæ уадздзæгтæ (лентæтæ) — 4,2%, керамикон агуырдур та 6,5% фылдæр кæй рауагъдæуыд, уый фæрцы хомагкусæг куыстады индекс рауад 118,8%.

Электрон тытхæй, газ æмæ донны тæгъæй æфсиса-дæй, уæлдæф сыхгæдæг кæныны куыстæй куыстады индекс рауад 106,3%.

Донафсиса-дæй, дон иуварс уадзынæй, æппарæц-цæгтæ æмбырд кæнынæй æмæ сæ æфсоннынæй, стæй чызидзинæдтæ иуварс кæныны архайдæй куыстады индекс рауад 98,6%.

2023 азы январ-ноябры экономикон архайды хуыз "Арæстæд" — мæ гæсгæ æххæстгонд куыстыты бæрц рауад 21884,6 милуан сомы, ома, абаргæ æргътæй нымæйгæйæ, æндæра-

Райдиан бæрæггæнæнтæм гæсгæ, 2023 азы январ-ноябры æппæт хъæуон-хæдзаронд товаруадджытæ рауагътæй 24371,2 милуан сомы бæрц продукци, ома, æндæра-азы уыцы рæстæгимæ абаргæйæ, абаргæ æргътæй нымæйгæйæ — 104,5%.

Райдиан бæрæггæнæнтæм гæсгæ, 2022 азы 1 декабрымæ абаргæйæ, 2023 азы 1 декабры æппæт къордты хæдзарæдтæ хор æмæ кæрдлæзмджын культуртæ (æнæ нарторхæй) рауагътæй 3,8 мин тоннæй (ома, 0,5%) фылдæр.

Раны-мадмæ гæсгæ, 2023 азы ноябры кæрон æппæт хуызты хæдзарæдты уыд стурвоты 101,7 мин сæры (ома, æндæразы уыцы рæстæгимæ абаргæйæ, 0,7% фылдæр), адонæй хуыцтыгæ уыдысты 42,2 мин сæры (1,6% фылдæр), хуытæ — 14,5 мин сæры (26,0% къадæр), фыстæ æмæ сæгътæ — 135,6 мин сæры (3,8% фылдæр), мæргътæ — 1190,3 мин сæры (0,1% фылдæр).

2023 азы январ-ноябры розницæйы базарады зилдхы бæрц рауад 148447,0 милуан сомы, ома, æндæразы уыцы рæстæгимæ абаргæйæ — 106,5% (2022 азы январ-ноябры — 98,2%). Базарады æддæ архайæг уæйгæнæг куысæндæтты æмæ индивидуалон амалиуæгæнджыты зилдхы бæрц, æндæразы уыцы рæстæгимæ абаргæйæ, рауад 106,2%, розницæйы базарæтæ æмæ армукъаты товарты уæйгæнæнды бæрц та рауад 107,3%.

Алы адæймаджы дæр цымыдисы æфтауыц иæ райгуыраг уæзæджы истори, бæстæзоныны фарстатæ, этнографи æмæ фольклор. Истори у дугтæ æмæ рæстæджджы цаутæ бæтæг таг, рæстæджджы фæлмы цы хабæрттæ аныгъуылдысты, уыцы скъуыддæгтæ фæстæмæ ногтæнæг мадзæл.

Адæймаг хъуамæ канд абоны зон ма зона, фæлæ ивгъуыд дæр, уымæн æмæ æнæ ивгъуыдæй фидæн аразæн нæй, фæстæмæ æнæфæкæс-фæкæсгæнгæйæ размæ

кæхдзæфтæ нæ акæндзыстæм. Нæ фыдæлтæ хабæрттæ, истори, фольклоры су- сæгдзæндæтæ бæлвырддæр базонынæй нæ национ цард хъæздыгдæр æмæ мидис- джындæр кæны. Ацы тематикон фарсы газеткæсæджы зонгæ кæндзыстæм Ирыстоны ивгъуыдымæ, сæ нæмттæ историйы кæмæн базæдысты, уыцы адæй- магты фæрджджын хъуыддæгтæ æмæ нæ республикæйы рагон объекттæ, цыртдзæ- вантæ, фольклор, нæ фыдæлтæ царды хабæрттæ æмæ этнографинимæ.

Ног сахары этникон сконд

Владикавказ иæ равæрдæй дæр бирæнацион уыдис. Уæрæсейæй губернигæ, европайæй этностæ, Фæскавказ æмæ Хæстæг Скъæсны адемтæй арæстæджы. Иæ фыццаг цæрджджы уыдысты уырыссаг æфсæддонтæ, ирæттæ æмæ базаргæнæг сомхæгтæ. Фæлæ сæ фылдæр уæддæр ирæттæ уыдысты, уымæн æмæ ирон зæххыл тменыхъуыккаг Дзæуджы хъæуы раз æрцъд арæст фидар, æмæ иæ хонгæ дæр кодтой "Владикавказский аул".

Ирæттæ сæххимæ райстой хæс: хæхбæсты æндæр адæмты (мæхъхъæлæй) ныббæртыгæй фидар "Влади- кавказ" хъæхъæныны. Ирон æфсæддонты къорд хъæх- хъæдта хуссайраг фарс, æппæты тæссагдæр бынат. Дзæуджы хъæуы цæрджджы службæ кодтой уæрæсейæй æфсæдты иррегулярон хæйтты дæр.

Ирæттæ сæ зæххыты фылдæр фидарæн радтой, сæ бæсты та райстой Камбилееккæйы, æмæ уым хъæуон- хæдзардон куыстæг кодтой. 1857 азы, "областная ад- министрация" кæй хуыдтой, уый уынафæг рахаста ирон адæмы Камбилееккæйы районымæ арвитын. Арæстæдон æрмæгмæ ног æрлидзджыты цыдысты Галашевæг хъæлдæв, фæлæ сæ ацы ран тынг хыгдардтой Камбиле- евкæ æмæ Тарккæйы хъæзæхъæгтæ. Æмæ уымæ гæсгæ, ирæтты уыцы бинагтæм нæ фæнддæ. Ирон адæм, сæ сæргы Ирон аргуаны сауджын Колыты Аксо, афтæмæй сæ хъæст бахастой Гуырдызы Экзарх епископ Евсе- виймæ. Уый ирæтты сæрыл рахæцъд æмæ куырдат Кав- казæг тæлмы æфсæдты командæгæнæгæй ирæтты сæхи хъæуы ныууадзын. Сæхæдгæ дæр ирон адæм Евдокимов- мæ куырдиатимæ бацъдысты æмæ иын радзырдтой, Ирыстоны алы кæмттæй рацæуæг кæй сты, чырыстон дин райстой æмæ 1815 азы ирон аргуан сарæзтой, кæй сын ис зæххытæ æмæ уыцы зæххытæ 50 азæй фылдæр кæй хъæхъæдтой мæхъхъæлы фыдмттæй, уыдæтты тыххæй. Сæ куырдиаты ма фæнысан кодтой, тыхгæнæг Имам Ша- мили ныхмæ ирæттæ уырыссаг гарнизоны фидары фарс кæй хæцъдысты. Æппæт ацы хуыддæгтæ æвзæргæйæ, Терчы областты зылды хицау, булкын Иедлинский ине- лар-лейтенант Святополк-Мирскойæн фехъусын кодта, ирæттæ кæй æххæст кæндзысты æппæт "городские по- винности"-тæ дæр, уый. Афтæмæй ног сахары цæргæйæ базæдысты 50 ирон бинонтæ. Уыцы ирæтты номхыгд сахары историйы архивы ис: майор Зыкуаты Петр, рот- мистр Зыкуаты Темболат, подпоручик Тарханаты Дауыт, прапорщиктæ Байаты Хуысыне, Æлдаттаты Уба, Гæздæн- ты Дмитри, юнкертæ Алыккаты Асæмхæт, Кочыныты Василий, Зыкуаты Гуыргъохъо, Мымыккаты Георги, Гæздæнты Мамсыр, Бæхылбадæг Зыкуаты Николай, Хъуысаты Ипполит, Цæлыккаты Бæби, Цæлыккаты Гугу, Гæлуаты Михал, Хуыбаты Ксил, Тыбылты Доле æмæ Аслæныкъо, Калманты Цици, Гаситы Афæхъо, Дзгойты Сослæнбег, Белеккаты Быдзыхъо, Гусалты Леуан, Æлдаттаты Темболат, Сокаты Науырыкъ, Тугъанты Мыстыкъо, Цæлыккаты Хъæвдын, Гонияты Вири, Еккаты Гадо, Дойаты Сослæнджы, Колыты Хъорой, Дзайуаты Потка, Дзæуттаты Пси, Хъантемыраты Мæши, Уыртаты Гисо, Хæтæгты Гисо, Бигъаты Бæгæхъо, Алыккаты Гæппу, Ахыты Бибыц, Доттоты Абырæг, Дзæмалты Аслæмырзæ, Цæлойты Аслæнбег æмæ Карсанаты Иманхъы.

Ацы лæгтæ уыдысты, ног фидар арæст куы æрцъд, уыцы рæстæг Дзæуджы хъæуы цæрджджы, фæстæдæр Ирыхъæу, кæнæ "Слабодкæ" кæй хуыдтой, уыцы хъæуы.

Ирон бæгæны æмæ кънйаз Потемкин

Уæрæсейы ирон бæгæны базыдтой паддзах Екате- рина II æмæ кънйаз Григорий Потемкинны фæрцы. Ирон бæгæны чи нæ уарзы, ахæм адæймаг нæй, æвæцæгæн. Уарзта иæ кънйаз Потемкин дæр. Ацы историйон цауы фæдлы кæддæр нæ республикæйы зындгонд бæстæзонæг географ Хуысаты Генри иæ чинг " Я хочу доверить вам тайну" -йы фыста:

"Уый уыдис XVIII æнусы кæрон. Кавказы губернатор, паддзах Екатеринæйы фаворит Григорий хæстæг Павел Потемкинны разамын- ды заман. Наместник Григо- рий ирон бæгæныæй фæхъынцта. Нозт афтæ тынг фæуыд кънйазы зæрдæмæ, æмæ Бетъырбухмæ ирон бæгæны фыцджыты акодта. Уыдон цæгатæ горæты сфыхтой бæгæны, фæлæ иæ ад Григорий зæрдæмæ нæ фæуыд. Цы хабар у, зæгъгæ, куы бафарста кънйаз, уæд иын ирон лæгтæ дзуапп радтой, зæгъгæ, амы дон нæ бæззы бæгæны фыцынæн. Уæд Потемкин Ирыстонæй боцкъаты æрласын кодта дон. Бæгæныфыц- джыты хистæр донæй схуыпп кодта æмæ загъта кънйазæн, бæгæны цæугæдонæй нæ, фæлæ суданы гуыранæй кæй хъæуы æрбаласын. Сразы та ис Потемкин ацы фæндимæ дæр. Уымæ ма бафæдзæхста, цæмæй сæмæ æрласой хуымæллæг æмæ зад дæр. Кънйазы галуаны бæрæгбон- мæ цæттæ кодтой сæхи, хъуамæ дзы паддзах дæр уыда- ид. Сфыхтой та ирон бæгæны æмæ та нæ рауад. Уæд ирон лæгтæ Григорий Потемкинæй хатыр ракуырдытой æмæ иын загътой, цæмæй бæгæны хæрдæн æмæ сырыргæнæг рауайа, уый тыххæй иæ фыцын хъæуы Ирыстоны, загъгæ. Уым хуры зæрин тынтæ, рæсуг суданы дон æмæ хæххон сыгъдæг уæлдæф ахъарыцъ иæ тыхы, æмæ уымæй у хæрдæн.

Потемкинæн нæ уыд рæстæг сæрмагондæй та Ирыстон- мæ бæгæны нуазымæ ацæуынæн. Райдыдта хæст Осман- ты империимæ, æмæ иæ уырдаг цæттæ кæнын хуыд".

Ивгъуыдыл бандзæвæм

Ацы аз нæ республикæйы сæйраг сахар Дзæуджы- хъæуы равæрдды боныл æххæст кæны 240 азы. Ирыстон Уæрæсейæмæ бауы цауыл рацъд 250 азы æмæ Цæгат Ирыстоны автономийыл сæххæст уыдзæн 100 азы. Уымæй уæлдай, 165 азы сæххæст уыдзæн Хетæгкаты Къостайы райгуырды боныл дæр.

Дзæуджыхъæу иæ равæрддæй абоны онг дæр вазыгджын бынат ахы Цæгат Кавказы, у Уæрæсейы хус- сарæг форпостыл нымæд. Дыууæ æнусæй фылдæр нæ сахары царды бирæ цы- мыдисаг хабæрттæ æмæ цаутæ æрцъд. Æндæрбæстæ- гæ бæлцæгтæ, ахуыр- гæндæтæ æмæ фысджыты рагæй æвæстæ йæххимæ, абон дæр алы бæстæтæй туристтæ æмæ æндæр уа- джджытæ сæ цыд нæ уыдзыц Дзæуджыхъæу фæнынмæ. Æмæ кунинæ: мах горæтæй хъæвдæгдæр истори кæ- мæн ис, чи раппæлдзæн иæ рагон цыртдзæвæнтæ æмæ бинагтæй мах хуысæн?

Ныркъон æхсæнады тынг арæх фехъусæн вæй- йы, цы нысан кæны нæ са- хары ном "Владикавказ". Чи фæзæгъ, "Владыка Кав- каз", чи та — "Владыка Кав- каза". Куыдфæнды ма уæд, уыцы æвæгдзæндæ Уæр- ссейы паддзах Екатеринæ II хуыздæр ничи зылда, æмæ "Владикавказ" куы фæзæ- гъæм, уæд нæ цæстытыл ауайы паддзах Екатеринæ II. Нæ сахарæн бындур уый хъæлпæрисæй æвæрд æр- цъд 1784 азы 6 майы, ирон лæг Дзæуджы хъæуы раз. Дзæуджы тменыхъуыккаг уы- дис, фæлæ быдырмæ ралыгд æмæ сарæзта, абон Ирыхъæу цы ран ис, уым чысыл хъæу. Фæстæдæр хъæу фидаримæ бау.

"Владикавказ"-ы равæрдды æмæ иæ дарддары рæзты фæдлы мин къорд азы размæ Цæгат Ирыстоны Абайты Васойы номыл гума- нитарон æмæ социалон ир- тæсанты институты дирек- тор Хъаныкъуаты Зæлине балæвар кодта, йæхæдгæ кæй сарæзта, уыцы чинг "Старый Владикавказ". Уым бæлвырд æмæ бæстон фысы нæ сахары равæрд- ды тыххæй. Ацы æрмæг дæр бæцæттæ кодтон уыцы чингæй. Дæлдæр мæхуыр кæнын ахуыргонды бæргæ- гæнæнтæ.

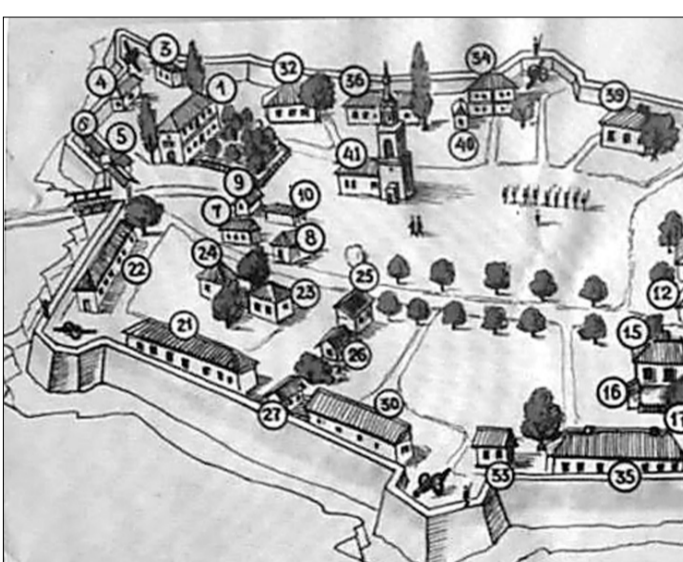
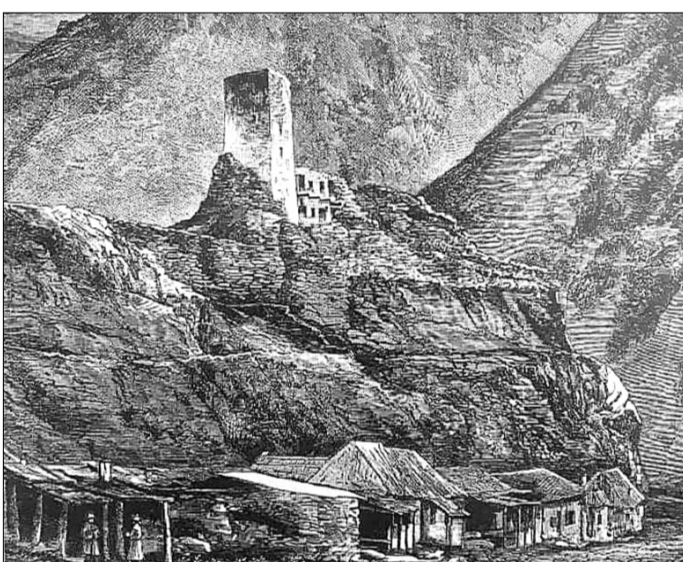
"XIX æнусы 60-70 азтæ вазыгджын уыдысты уырыс- сар-ирон ахæстдзæндæтæ фидардæр кæнын хуыд- даджы. Уырыссаг арæн- хъæхъæнæг тæлм æрбав- хæх Цæгат Ирыстонмæ. Ирон адæм хæхтæй быдыр- мæ лидзын куы райдыдтой, уæд дзы бирæтæ Мæздæ- джы фидармæ алыгъдысты. Кавказæг хæстæгæн кæрон куы 'рцъд, уæд 1774 азы ба- фыстой Кучук-Кайнарджиаг бадзырд, æмæ афтæмæй Уæрæсейы къухы бафтыд Кæсæджы сæ дæлбар бакæнын. Æвæрд æрцъд Ирыстон Уæрæсейæмæ бау кæнын фарста. Ирон ми- нæварадимæ ныхæс кæнын рæстæг сæвæрд "фидар" саразыны фæнд. Ирыстоны географон æмæ царды уавæрты фæдлы, стæй эконо- микон-политикон фарстæ амынд крайы куыд сфи- дар кæнæн ис, уый тыххæй астрахайнаг губернатор Павел Кречетников Уæрæ- сейы паддзах Екатеринæ II бæцæттæ кодта раныхæс. Уым дзырдæуыд, фидар арæст хæст цæудзæн, уыцы бинаг кæмты астæу кæй ис, æмæ сын хорз гæнæнтæ кæй фæуыдзæн Гуырдыз- стонмæ фæндæг айгæрдзы- нæн дæр. Гуырдызимæ ахæстдзæндæтæ Уæрæсе- йæн æнæмæнгхъæугæ уыдысты. Уый уыдис гуыр- дызы паддзах Ираклий II бæллиц, кæддæр Магкаты Зурабимæ куы абалц кодта Бетъырбухмæ, уæд.

Кречетников фидæны са- хар уыдта, куыд базардон центр. Хорз æмбæрста, уы- рыссаг æфсæддонты ных- мæ уыцы рæстæг хæххон адæмтæ карæй кæй лæу- уыдысты, æмæ-иу алыху- зон фидæуæг куы иу ран, куы — иннæ ран ссыгъ- дысты. Уыцы уавæр бамы- нæг кæнынæн итæг хорз ахъæз уыдис иу хуыддæг: алыхуызон товартæ "фидар- мæ" ласын, цæмæй хохаг- тæн фадат уыдаид хъæугæ дзæуа, хоираг æмæ æндæр товартæ амал кæнынæн, стæй сæхицæн дæр сæхи къуымбил, урсæг, дзидза æмæ æндæр товартæ уæй кæнынæн. Кречетников ды- зæрдыг нæ кодта, Кавказы хæхты астæу ног сахар Уæрæсейæн кæй æрхæс- дзæн "стыр кад" æмæ пад- дзахадон пайдæ. Фæлæ фи- дары арæстæдмæ Уæрæ-

лерион салютимæ. Фидары арæстæд кæронмæ фæцид апрелы астæу. Иæ фыццаг арæстæдты 'хæн уыдис чы- рыстон аргуан дæр. 1788 азы Цæгат Кавказы æфсæддон-политикон уа- вæр фæвæрд, Уæрæсейы æнтыстдзинæдтæ Турк æмæ Ираны хицауадтæн æхсызгон нæ уыдысты, æмæ 1786 азы Турк Уæрæ- сейæм хæстмæ цæттæ кæ- нын райдыдта йæхи. Уæрæ- сейæн æндæр гæнæн нал уыд, æмæ владикавказæг комендант Леонтий Штедлер Павел Потемкинны бар- дзырдмæ гæсгæ зынг баф- тыдта æппæт арæстæдтыл, æмæ Мæздæджы фидары гарнизонмæ рæстæгмæ айвтой. Ацы хæсты та Уæрæсе фæуæлахиз, æмæ 1791 азы фæстæмæ сæ фидарыл архайын бай- дыдтой. 1795 азы арæст æрцъд.

'рдыгæй. Уымæй уæлдай, Дзæуджыхъæу æмæ Арвы- комы фæндæджы астæу, бæлцæттæ æвæдзæндæн æвæрд æрцъдысты, рæдтæ кæй хуыдтой, сæ иу — абоны Редант. Фидары фæуæтæмæ бахæуæн уыдис æртæ куджы фæрцы. Фидары мидæг арæст уы- дысты алыхуызон æхсæна- дон бæстыхæйттæ хъæугæ фæдæттимæ. Уыдис дзы агъуыстæ амынæты ба- хуæг адæмæн æмæ фидары рæзты цæуæг "бæр- зонд" адæмæн. Терк æмæ фидары астæу уыдис дыууæ дихæй арæст форштадт. Иуы — салдæттæ сæ бинон- тæ æмæ фидар арæзджыты къызаратимæ, иннæ хай- ны та æрцардысты 30 ирон би- нонтæ. Ацы ран уызæгтаты æрфысым кодтой Александр Пушкин æмæ Михаил Лер- монтов.

1830 азы ма фидарæн фæзынд ноджы дыууæ фор- штадт: хуссарæргæй — Ирыхъæу, ныгуылæнæргæ- гæй та, Терчы гæлиу фарс — Тылаттаты хъæу. Фæлæ 1847 азы Тылаттаты хъæу хæлд æрцъд, æмæ иæ би- наты сарæзтой хъæзæхъ- хæгты станицæ. Хохагтимæ хæстыты рæстæджы фидар иу æмæ дыууæ хатты нæ рацарæз- той. 1858 азы иын иæ алы- варс саматдой дурæй мæс- гытæ æхсæн зыхъæрты æмæ. Фидары æрæндæдысты Дзæуджыхъæуы зылды управлени æмæ кавказæг æфсæддон тæлмы гæлиу хай. Арæст уыдис 77-æм Тенгинаг, 78-æм Навагинæг полкътæй. Фидарæн уыдис стыр æфсæддон стратегикон ахæддзæндæ. Уæрæхдæр фесты иæ арæнтæ дæр.

19 æнусы астæумæ фи- дарæн фæзынд базардон- промышленлон ахæддзæн- над. Кавказæг хæсты кæрон сбæрæг, æмæ фидарæн са- хары ном радтой. 1858 аз- мæ Владикавказы цæрджджы тынмæг сыхът 2 642 адæймагмæ. Гарнизоны æфсæддонты нымаг 4 мин адæймаджы уыд, Ирыхъæуы цæрджджытæ — 860, стани- цæйы — 947 адæймаджы. Афтæмæй фидар "Влади- кавказ" 1863 азы ссис Тер- чы областы администрати- вон центр. Ацы ран фæзынд Теркаг хъæзæхъæг æфсæд- ды атаманы къæндзылар дæр. Горæты активон рæзтæн стыр ахæддзæн- над уыдис 1875 азы æф- сæвæндæнджы арæстæд.

19 æнусы дыккаг æмбины Уæрæсейы арф губерни- тæй миграцион эмæлд фæ- тхъджын. Уымæн уыдис иу аххосæг — капитализмы ду- джы мæгуырдынад æмæ гæвæзгъ царды уавæртæ. Адæм ивдлысты Кавказ, Новороссины, Урал, Сыбыр æмæ Волгайы фæуæт- тæм. Æппæты фылдæр Владикавказмæ æрба- лыгдысты Стъарпоп, Тиф- лы, Саратовы губерниатæ, Воронеж, Калугæ, Пензæ, Харькъо, Хуыбаты областæй. Уырыссæгтæй уæлдæй нæм æрбалыгдысты по- лкъæт, сомхæгтæ, немь- цæгтæ, дзуттæгтæ, гуыр- дзæмæгтæ, азербайджайнæ- гтæ.

Кадæггæнæг Мæдинæт

Ныхæс адæмон сфæлдыстæл куы фæцæуы, уæд арæх раканæм Фæрниаты Мæдинæты кой. Иæ рæстæ- джы дзы Чеджметы Æхсар афтæ фыста: "Уый уыди, стыр æрдзон курдиат кæмæ уыд, ахæм адæймаг, фæлæ иæм иæ заманты фæг хъусдард нæ 'рцъд, аивады куджджы- тæй иæ афоныл йæхимæ ничи æрбахæстæг кодта, уый нæ, фæлæ ма иын цæлхдуртæ дæр æвæрдтой, æмæ мæрд- тæм йæмæ бирæ адæмон хæзнатæ ахаста.

Царды æгъдæуттæ æгъатыр сты, рæстæг æнхъæлмæ нæ кæсы, хорздзинæдтæ аразынлы та тагъд кæнын хъæуы. Фæрниаты Мæдинæты цæгъдтытæй уæлæуыл базæд æр- мæстдæр цалдæр, æмæ ирон адæмы хæзнатдон сæхи- цæн рæсугъд бынат окодтой. Кæд нæ 'хæн нал ис Мæди- нæт, уæддæр иæ цагъд нæ 'хæн цæры. Кæддæр иын дзырдта, хæхбæсты, дам, худинаг уыд, сылгоймаг иæ къуæстæм хысынфæндир райса, уый. Æгъдæу нæ амьлдта. Уымæ гæсгæ хысынфæндирæй цæгъдтыл Мæдинæт ахуыр кодта сусæгæй, нæлгоймагтæ иæ куыд ничи фæд- тайлд, афтæ. Иæ фылд зындгонд кадæггæнæг уыд, æмæ иу дæй иæ фæндирмæ æвналын нæ уагъта, адæмæй, дам, худинаг у. Фæлæ Мæдинæт хысынфæндирæй цæгъдтын куы райдыдта, уæд дзы иæ фылд сæрыстыр уыд. Хуыста-иу иæ чызджы хæрзæрæхст цагъдмæ æмæ-иу иæ мидбылты худты.

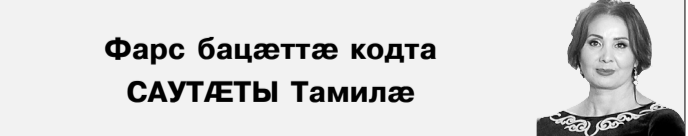
Куыртыты комы Фæрниаты Мæдинæтæн, сылгоймаг уæвгæйæ, лæджы кад уыдис. Канд цæгъдтынæ нæ, фæлæ зарынмæ дæр стыр курдиаты хицау уыд. Тохы заман, нæ фæсивæд хæстмæ куы ацъдысты, уæд уыцы хæрз- арæхстæй сбæдты тракторыл æмæ колхозон быдырты фæлтæрдджын трактористты хуызæн хуым кодта. Абон дæр, куыддæр а, чындзæхсæвæй, Мæдинæты кой куы рацæ- уы, уæд хистæртæ иæ рухсæджы тыххæй сæрмагонд сидт раудзынц".

Нæ республикæйы æрфыгон поэт æмæ журналист Гасан- ты Валери та Фæрниаты Мæдинæты тыххæй ахæм хаб- бæрттæ фехъусты Фæрниаты Костяйæ: — Мæдинæт райгуырды Фыйаджыбылы 1905 азы. Иæ фылд Мæцъыхы кадæггæнæг уыд. Арæх Ныхасы бадт, æмæ иæ цæгъдтытæ тынг цыдысты чысыл Мæдинæты зæрдæ- мæ. Райста-иу иæ фыды хысынфæндир æмæ-иу айвæзта иæ курдиаты мыртæ. Мæцъыхы бауылдæф кодта чызгæн, сылгоймагæн нæ фидары каджджытæ кæнын, зæгъгæ. Мæди- нæт цæссыгкæлгæ байхуыста иæ фылдæ, фæлæ сусæ- гæй йæххæн скодта хысынфæндир стурæй ахсæнæй, ахæн цытæхæсæныл байтыгта, афтæмæй. Иæ азтæ куыд цыдысты, афтæ иæ курдиат ноджы тындæр райхæлд. Райдыдта Нарты каджджытæй зарджытæ кæнын, уыдис æм кафыны цæгъдтытæ æмæ рагон зарджытæ дæр. Мæдинæ- ты музыкантон æрмдзæф дзыс æрфтыдта нæ культурæйы куджджытæ æмæ зындгонд композиаторы.

Фæрниаты Мæдинæты тыххæй ма мын иæ мысынæгтæ радзырдта нæ республикæйы культурæйы сгъухт кусæг, дзæнæтыбадинаг Гæбуты Зоя. Мæдинæты аивад тынг арæх æрхастыты рæстæг хуыс- тис. Канд хысынфæндирæй, дам, нæ цагъта, фæлæ къæбæлджын-хæндæл фæндирæй дæр. Уыдис дæсны зарджытæ æмæ хæрджджытæ кæнынмæ. Горкомы сæрдар, æхсæнадон архайæг хуымæллæгæг Гугкаты Сергей (Фæрниаты хæрæфурт) куы амард, æмæ Куыртыты комæй мæрддзгъой адæм куы рацъд, уæд Мæдинæт сæ рæзæй хæрæггæнæгæ цыдис.

Костя дзырдта, зæгъгæ, Мæдинæтмæ стыр ахуыргонд- дзæндæ, фæлæ нæ уыдис, фæлæ каст фæцид фелсырты курсы- тæ, куыста Фыйаджыбылы хъæуы хицауæй дæр. Мæди- нæт хорз зылда уыцы заман Куыртыты комы кадæггæн- джытæ æмæ зындгонд адæймагтæ. Сæ 'мæсæр æй нымæд- той, Ирыстоны цыдæрридæг кадæггæнæг уыди, уыдон. Иæ уынафæг æмæ иæ ныхæс адæмы æхсæн нымæд уыдысты. Куы, дам, бахуындаид, уæд лæгты æмæсар фынг- гыл гаджджы дæр кодтаид, сидт дæр уагътаид, зæгъгæ, кæмæй фæзæгъгъыц, ахæм уыд.

Цæгъарты Созырыкъо дзырдта: "Мæдинæт райгуырды 1905 азы, мæлгæ та акодта 1978 азы". Ирон æвæзджы ахуырæнæг Кцойты Риммæ та иæ мысынæгты Фæрниаты Мæдинæты тыххæй афтæ загъта: "Кцойтæ Фæрниатæй чындз хастой, æмæ, дам, чындзæхсæджыты размæ нæлгой- мæгтæй чи нызæрдаид, уый нæ уыд, æмæ, дам, Мæди- нæт йæхæдгæ нызæрыд". Мæдинæты ном, хыггæн, рохуаты аздад. Иæ сфæл- дыстадон æрмдзæф уæлдай хицæн кодта иннæ кадæггæн- джыты 'хæн. Уый йæхи хъардта адæмы зæрдæтæм фи- дæлты зæлæд æмæ историйы цаутæ бахæссæныл, æмæ иын æнтыгæс дæр кодта. Уæлдай цымдысæгдæр æмæ зæрдæмæхæргæдæр иæ уацмыстæй иу у, бирæ фосыл кæй ауæй кодтой, уыцы æвзонг чызджы хæрагæ. Чеджæ- ты Æхсар æмæ Газайты Зояйы фæндæд радиомæ иæ æр- бахонын æмæ иын иæ каджджытæ иууылдæр ныффыссын, фæлæ Мæдинæт рæстæг нæ ссардта, æмæ радиожурна- листты фæнд сæ къухы нал бафтыд.

Фæрс бæцæттæ кодта САУТÆТЫ Таммæ

Ягадæгонд æрцъд ХЪУЫС АТЫ Генрийы чинæ "Я хочу доверить тайну" æмæ ХЪАЧЫС ХЪУАТЫ Зæлины чинæ "Старый Владикавказ"-æй

Спортивон фидиуэг

Хъæбысхæст

Нæ богæлттæм — иунæг сыгъзæрин

Кæсæг-Балхъары Республикæйы сæйраг горæт Налчычы уæгъдбар хъæбысхæстæй цыдысты Цæгат Кавказы федералон зылды чемпионаты ерыстæ.

Ирыстоны богæлттæн Налчычы бантыст æхсæз хæрзиуæджы рамбулын. Уыдонæй: 1 — сыгъзæрин, 2 — æвзист æмæ 3 — бронзæ майданы.

Нæ богæлттæй 1-аг бынат бацахсын бантыст æрмæстдæр Найфонты Аланæн. Уый, 86 кг онг уæзы хæцгæйæ, рамбылдта йæ фондз ныхмæлæууæджы æмæ ссис нæ федералон зылды чемпион.

Фæйнæ цыппар ныхмæлæууæгыл фæуæлахиз сты Зехеты Ислам (70 кг онг уæз) æмæ Теблорты Ацæмæз (125 кг), фæлæ сæ дзыуæ дæр фæхæрд сты кæронбæттæны æмæ бацахстой 2-аг бынаттæ, æртыккаг бынаттæм та рацыдысты æмæ бронзæ майдантæй хорзæхджыгонд систы Сæбанты Алыксандр (65 кг), Хæ-

дзæрагаты Азæмæт (86 кг) æмæ Таугазты Ирбег (97 кг).

Чемпионаты 1-аг бынаттæ бацахстой: 57 кг — Муслим Садулаев (Цæцæны Республикæ), 61 кг — Абу-бакар Муталиев (Цæцæны Республикæ), 65 кг — Рамазан Ферзалиев (Дагестан), 70 кг — Абуауд Ибрагимов (Дагестан), 74 кг — Ахмед Хамидов (Дагестан), 79 кг — Дибир Магомедов (Дагестан), 86 кг — Найфонты Алан (РЦИ-Алани), 92 кг — Шайх Джавахтанов (Дагестан), 97 кг — Асхаб Балтукаев (Цæцæны Республикæ), 125 кг — Умар Исрапилов (Цæцæны Республикæ).

Ацы чемпионты номхыгъды Дагестан æмæ Цæцæны Республикæйы богæлтты хсæн ирыстонæй лæппу, сидзæрау, иунæгæй кæй баззæд, уый хуыдыйаг у нæ республикæйы спорты рæзтыл архайджытæн.

Ацы фарста дæрд æргæвиног кæй нау, ууыл дзæрдæр сты нæ алы кары богæлтты фæстæг рæстæджы бæрæггæнæнтæ.

Номарæн

Зитæйы мысгæйæ...

Алы адæймаг дæр Ног азы æрбалæудимæ фæбæллы цыдæр хорздинæдтæм. Фæлæ бæллицтæ æмæ фæндтæ аразæг хысмæт у, йемæ та тохгæнæн нæй. Ацы зымæгон бонтæй иуы Хъæдгæроны æрцуд æнæнхæлæджы бæллæх.

кæсдзысты сæ ныййарæгмæ. Цæмæй зонинц — сыйæджы сайд сыл æрцыд, сæ мад ацу æмæ ма 'рцуйы фæндæгыл кæй фæцыд...

Фæррой, уæд-иу сын цы дзуапп ратдзæн. Уыцы гышцыл, мад мондаг сывæллæтты тæригъæд ныккæуысын кодта адæмы зæрдæтæ. Зонгæ сæ чи нæ кодта, уыдонæн дæр уыцы сидзæртыл катæй æнцойдзинад нæ дæтты.

Мыггæйæ, хæстæгæй, зонгæйæ, сыхагæй Зитæйы зыдтой сæрæн, фæлмæн æмæ хæларзæрдæйæ. Архайдта æппæт хъаругæй, цæмæй йæ хæдзæр, йæ бинонтæ амондджын уой... Ныр æнæ Зитæ йæ фондз хъæбулы сæ мады фæлмæн кхуыд ад нал банкъардзысты, алы кхуы хъæрмæ дæр æнхæлмæ.

Хъæдгæройнаг бирæсы-вæллонджын бинонтыл цы фидбылыз æрцыд, уый уайтагъд айхуыст æнæхæн Ирыстонын. Республикæйы алы рæттæй дзырдтой, кæй бон цæмæй уыд, уымæй сыгъдæгзæрдæйæ бахуыс кæнын бирæты бафæндыд, уыдонимæ — æхсæндон организацитæ, куыстуæттæ, сæ фарсмæ æрбалæууыдысты бынтон æнæзонгæ адæм дæр. Бинонтæ сæ 'ппæтæн дæр зæрдиаг арфæ кæнынц, сæ хорздинæд сæм дывæрæй здæхæд. Ахæм бæллæх ма кæуылуал æрцауæд.

Ирбег æмæ Ларисæ! Лæгыл авд уыд нæй, фæлæ зындзинæды ныхмæ фидар фæлæууын у стыр æхуыс дæрддæры цардæнæдзæн. Рæзæг сабитæн та Мадыймайæ æмæ Иры дзуæрттæ æхуысгæнæг уæнт.

Зитæ, дæ рухс ном æмæ аив суæртæ никуы фæрох уыдзысты. Дæ магуыр сидзæртыл, стæй дыл чи фæрыст, уыдоныл хæрзаудæн кæн.

ГУГКАТЫ Жаннæ

Царды рог къæхдзæфтæй уадтæ, рухс тынтæ уаргæ, Мидбылхуæг, заргæ, кафгæ, алцæмæ цаардæ... Фондз хъæбулы хуры тынтау, уыдонæй ныфхаст, Фæлæ иу судзæг сахатмæ дæ амонд 'рциды саст. Уазал дымгæйы рæхуыстау азыдзасты 'вваст Фондз магуыр хъæбулы сидзæр, атхатис дæ цард. Сау суджыт йæ кхуымæ сисы, ох, дæ магуыр мад... Уый нæ уыры ашы диссаг: "Нау мæ хъæбул мард..." Цæссыг коммæ дæр нæ кæсы, зæрдæ ниуы ног, Рухсаг у, нæ уарзон Зиток... Уæд дæ фæндаг рог...

Халыкæтæ æмæ Зыкыуыты бинонтæ бузынг зæргынц, сæ зыны сахат сæ фарсмæ чи балæууыд, сæ ривсæй сын чи асты, уыцы æртæуæг бирæ дзыллæгæн, æмæ хуысын кæнынц, Зитæйы дзыуысæдзæм бонæ кæнд кæй уыдзæн 29 февралы, цыппæрæмæй, Хъæдгæроны, Хуытынайы-фырты уынджы 89-æм хæдзæры.

Æхсæнад

Театрмæ æрбацыдтæ — дæхи уæздан дæр

Кæмфæнды ма уæд театр, уæддæр йæ æм-вæзæд бæрæг у бынаттон театралон цард æмæ театрдауы культурæйæ.

Уæрæсе æмæ дунейы театралон аивады дæс-нытæй иу — Евгений Вахтангов, Мæскуыты театрдауы культурæйы хъомылады фарстатæ ныбыл уагыл сæвæрын-мæ тыргæйæ, спектаклы агъоммæ æрвылизæр цыд залы бадæг адæмы 'хсæнмæ. Амьдта сын хи дарыны æмæ сæ æххæст кæнынны æгъдæуттæ. Цыбыр дзырдæй, Октябры революцийы фæстæ адæм арæх æрæджы кодтой спектаклтæм, цыдысты цинелты, сæмæ æхсынæнтæ æмæ хæринæгтæ хастой, афтæ-мæй. Чысылгай, фæлæ сахуыр сты Евгенийы амындзинæдтыл.

Рацыд афæдзмæ 'ввахс, Ирон театры разамынд Вахтанговы хъомылады мадзæлттæй пайда кæнын куы райдыдта, уæдæй. Спектаклы агъоммæ залы бадджыты размæ рацæуы йæ аивадон разамонæг Уалыты Гиви, цæмæй ма иу хатт фехуысын кæна театрдауæн, сæхи кувд хуымæ дæрой, уый æгъдæуттæ: театрмæ нæй спортивон уæлæдæ-рæсы цауæн, дзæнгæ-рæг æртыккæгæм хатт куы ныййазæла, уæд зал-мæ бахизыны бар нæй, спектаклы рæстæг залæй куы рацæуай, уæд фæс-тæмæ баздæхæн уыдзæн антракты фæстæ, теле-фонтакты спектаклы рæс-

тæг хъæуы ахуыссын кæнын, спектаклмæ чысыл сывæллæттимæ цауыны бар нæй. Уæвгæ, культурæйы кувæндонны нысан кæнынц уыдонæн, хъаз-гæ кæм кæндзысты, ахæм уат байгом кæнын, цалыммæ сæ ныййар-джытæ спектаклмæ кæ-сой, уалыммæ сæм уым хъомылгæнджытæ цæст дардзысты.

...Ирон театры залы адæмæй кхуы бакæнæн нæ уыд, уыцы бон дзы æвдыстой спектакл-тра-геди. Нæма райдыдта, афтæмæй залы бадджы-тæм фæсидтысты, цæ-мæй сæ чыраг телефон-тæ ахуыссын кæной, за-лы спектаклы рæстæг

дзыуæрдæм ма кæной. Сценæйы актæртæ зæрдæ-рриссæн ныв куы хъа-зыдысты, уыцы рæстæг залы бындз куы атахтаид,

уæлдайдæр — академи-он, нырыкконæй хъа-уджы, хиирхæфсæн бынат нæу. Удæгас аивады фæрцы актæртæ, æмæ,

уæддæр йæ базырты эмæлд хуыстаид, адæм цымæ улæфгæ дæр нал кодтой. Хъомыладон куысты дыргътæ дзæ-гъæлы нæ уыдысты, цæт-тæ кæнын райдыдтой æмæ хорз тыллæг дæт-тынт.

Театрмæ уарзондзинад сæ туджы ис республи-кæйы цæрджытæн, хи хæдзæрмæ цауæгау, вæййы алы хатт се 'рба-къæхдзæф удогйи маджы æнкъарæнты куырдад-мæ, уæд 'удæгас' аивад-мæ дзыуæрдæм фæнда-гыл театрдауы æрба-къæхдзæф дæр хуымæ аив уа алкæд.

се сфæлдыстад фенын-мæ чи æрбацауы, уыд-ноны 'хсæн сæвзæры, цæст кæуыл нæ хæццы, уыцы тыхджын эмоционалон-энергетикон æнкъарæн-ты тыгътад. Хорз спек-таклæй театрдауы раз-зыйæ куы баззайы, уæд ма дзæвгар рæстæг йæ хуыдыдæ вæййынц, сце-накæны цы архайд фæдта, уымæ. Æмæ, кæд театр-дауы миддунемæ рæ-сæугъд фæндаг сардтой театрон лæггæнджытæ, уæд 'удæгас' аивад-мæ дзыуæрдæм фæнда-гыл театрдауы æрба-къæхдзæф дæр хуымæ аив уа алкæд.

ХУЫБИАТЫ Ларисæ

Мидбылты худгæйæ

"Ныр æй Барастыры бар уадз..."

Сахлæу æмæ Залийы стыр уарзондзинад йæ быны скодта сæ царды рагуалдзæг, æнæг кæрдæзи-иу сыл сахат афæдзы дæр-гъæн ныцци, "мæ зæгды хай", "мæ урс бæлон", "мæ цæстыты рухс" — æй уæлдай кæрдæзиимæ дзæргæ дæр ницы кодтой. Фæлæ сыл азтæ куыд филдæр цыд, афтæ сæ 'нкъарæнтæ æрмынæг сты æмæ фæстагмæ бынтондæр цыдæр фесты. Ахæм бон сыл не 'ркодта, æмæ ницауыл-истæуыл се 'хсæн хъауыга ма рауайа. Зали хылкæхæн кодта — йæ лæджы хуыддæгтæй йæ зæрдæмæ æппындæр ницыуал цыд — нæддæр йæ худын, нæддæр — йæ сулæфт, нæддæр — йæ бахæрд, бынтон уæнгæл та йын фестад йæ баныт. Иу цымд хæццæ кæны Сахлæуæм, зæгъгæ, уæд-иу æй, мæ-гуырыгæ, куййтæ дæр нал хордтой.

Иу бон сæр дын лæг куы 'рба-мæлид — æхсæввы дзæбæхæй ных-хуыссыд, æмæ, райсомæй куы нæ зынди, уæд та йæм ус балæ-бурдта, цæвæр хуыст у, зæгъгæ, æмæ дæ балгъ-тæг ахæммæ æр-кæссæд! Гæ уæд рабæрæг Залийы уарзондзинад ир-дæй. Ус йæхиуыл царм-буар нал ныуагъта, йæ хъарджытæй къултæ арыдта. Сыхæгтæ сын сæ ахæст-дзинæдтæ хорз зыдтой æмæ дистæ кодтой, йæхи цауыл æргæвдæ, нырма йыл афтæ æнуньд куы уы-даид, уæд ма, чи зонны, лæг иу рæстæг ахастаид, зæгъгæ. Ныр Залимæ фæссон бæргæ æрцуд бирæ хуыддæгты тыххæй, фæлæ ма донмæ фæрæстæй лæбур! "Амарди" æмæ "акалди"-йæн ницыуал гæнæн ис...

Сахлæуæм нал хъарынц йæ усы зæрдæхалæн ны-хæстæ, æнцæд-æнцæмæ хуыссы чырыны. Гæ, ныр æй сисой æмæ йæ ингæнмæ ныуагъдтой, зæгъгæ, уæд та Зали йæхимæ æрыхуысын кодта, йæ рохтæ тоны йæ фæстæ, сыхаг устытæ йæ тыххæй уромынц:

— Уæу, мæнæг мыл цы сау бон ныккодта! Мæнæг мæ куыд ныуагъта зыбыты иунæгæй! Ныр ма æнæг дæу куыд цæрдзынæн?! Ауадзут мæ, æз дæр сау ингæн-мæ йæмæ цауын!..

Иу уысм куы фæхуыс Зали, уæд æм устытæй чи-дæр бадзырдта:

— Дæ хорзæхæй, Барастыры бар æй уадз ныр. Кæд дæ уым уæддæр баулæгфид...

ГАПБАТЫ Алетæ

РЕКЛАМÆ, ХЪУСЫНГÆНИНÆГТÆ

Рауагъдæмæ цæттæгонд цауы чынг "Уыдон тох кодтой Фыдыбæстæйы сæвæлгæуæг", уымæ гæсгæ республикæйы цæрджытæй курæм, Фы-дыбæстæйы стыр хæсты чи архайдта æмæ нал æрыздæхт, (науæд чи æрыздæхт), кæцыты тых-хæй никуыма уыд уацхуыдтæ, уыдонны тыххæй нæм цæмæй æрбарвитой фыстæджытæ æмæ сæ къам-тæ. Бæлвырддæр фæрстытимæ бадзурæн ис ахæм телефонæй: 8-989-132-07-19.

Профессион æгъдауæй бæлæстæм базилдзыстæм æмæ, цалыммæ кхуыбар не скодтой, уæдмæ сæ хъæугæ хосæй бапырх кæндзыстæм. Бадзурæн ис ахæм телефонæй: 8-928-856-90-89, 8-928-856-90-83 (Руслан).

Продаем конский перегной в мешках. Производим профессиональную обрезку плодовых деревьев. Тел.: 8-928-856-90-89; 8-928-856-90-83 (Руслан).

Газет "Рæстдзинад" хицæн адæймæгтæ, куыстуæттæ, кооперативтæ, алыхуызон фирмæтæ, кинотеатртæ, клубтæ æмæ салонтæй асламдæр æргæтæй исы алыхуызон хуы-сынæнæнтæ — бæрæгбæттæ, куыдтæ, чин-дзæхсæвтæ æмæ райгуырдон бонты фæдыл арфæ-тæ, тæрфарфæстæ, мысан бонты æрмæджытæ, рекламæ, уымæ — газеты радон, науæд та хæстæг-дæр номыртæ. КУСГÆ БОНТÆ — кхуырисæр, дыццæг, æртыц-цæг, цыппæрæм, майрæмбон (9 сахатæй 18 сахат-мæ).

25-67-03

Номыры радхæссæг редактор — Мамиаты Лолитæ. Рауагъды редактор — Баскаты Эльзæ. Дызайн: 1-аг фарсæн — Гуыццæты Зæринæ; 2-аг фарсæн — Халиты Изæ; 3-аг фарсæн — Рубайты Нелли. Корректортæ: 1-аг фарсæн — Галлоты Наталъæ; 2-аг фарсæн — Рæмонты Аллинæ; 3-аг фарсæн — Дзоцины Тамарæ; 4-аг фарсæн — Кæлухты Фатимæ.

Footer containing contact information for Rastdzhinad, including phone numbers, email addresses, and registration details for the newspaper and its editorial board.